

Наталія Борисівна КАЩЕНА

кандидат економічних наук, професор кафедри фінансів та обліку

Харківського державного університету харчування та торгівлі

ORCID ID: 0000-0001-7069-8860

E-mail: natakaschena@gmail.com

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ІНЖИНІРИНГ В ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ АКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ**

Кашена, Н. Б. Бухгалтерський інжиніринг в обліково-аналітичному забезпеченні управління економічною активністю підприємств торгівлі / Наталія Борисівна Кашена // Український журнал прикладної економіки. – 2021. – Том 6. – № 1. – С. 330 – 336. – ISSN 2415 – 8453.

Анотація

У статті досліджено бухгалтерський інжиніринг у складі обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю підприємств торгівлі. Доведено необхідність упровадження нових чи удосконалення існуючих облікових технологій, здатних забезпечити формування інформаційної бази з перспективним вектором, зокрема бухгалтерського інжинірингу. Бухгалтерський інжиніринг визначено як технологію бухгалтерського обліку, котра базується на облікових методах та інструментах, та є елементом облікової політики. Визначено заходи, що передують моделюванню системи бухгалтерського обліку при використанні технології інжинірингу. Представлено інструментарій та механізм технології бухгалтерського інжинірингу, розкрито зміст окремих його складових. Обґрунтовано технологію бухгалтерського інжинірингу в системі обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю та ідентифіковано напрями впливу такої технології на управління об'єктами власності в перспективі. Розглянута технологія включає групування рахунків та сальдо за ними, складання вступного та похідного балансу, використання отриманих результатів в аналітичних процедурах й управлінні.

Ключові слова: бухгалтерський інжиніринг, економічна активність, управління, обліково-аналітичне забезпечення, облікова політика.

Nataliia B. KASHCHENA

PhD in Economics, Professor of Finance and Accounting,

Kharkiv State University of Food Technology and Trade

**ACCOUNTING ENGINEERING IN ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT OF
MANAGEMENT OF ECONOMIC ACTIVITY OF TRADE ENTERPRISES**

Abstract

Accounting, as a model of system of analysis of economic activity uses new technologies of formation and processing of information for its grouping in reporting, analysis of indicators of activity and decision-making. Accounting engineering technology is effective for optimizing business processes of enterprises.

The purpose of article is to substantiate feasibility of implementing technology of accounting engineering as an element of accounting policy in system of accounting and analytical management of economic activity of a commercial enterprise.

The article analyzes the interpretation of concept of «accounting engineering» and provides a

definition of this concept as an accounting technology and an element of accounting policy. A number of measures that should be implemented to ensure the modeling of accounting system using engineering technology are identified. The tools and mechanism of accounting engineering are presented and content of separate components is revealed. Accounting engineering, by consolidating and adjusting property of enterprise to fair value, allows you to determine indicators of economic activity by following types: financial, personnel, market, production, management, investment, innovation. The technology of accounting engineering in system of accounting and analytical support of economic activity is substantiated and influence of such technology on management of property objects in future is characterized. The accounting architecture of accounting and analytical support system is based on accounting policy, working plan of mega accounts, accounting nomenclatures and register of business transactions, mechanism of constructing derivative balance sheets, grouping derivative balance sheet items into the system of economic activity indicators, evaluation and monitoring of economic activity indicators. The use of the concept of accounting engineering tools is aimed at implementation and effective operation of integrated management and financial accounting systems and management of economic activity of enterprise.

Keywords: *accounting engineering, management of economic activity, accounting and analytical support accounting policy.*

JEL classification: F10; M41

Вступ

Вимоги до формування якісної системи обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю підприємств торгівлі визначають необхідність упровадження нових чи удосконалення існуючих технологій та інструментів. На ретельну увагу заслуговують методи аналізу та положення облікової політики торговельного підприємства. За неефективного прийняття рішень через ретроспективність даних обліку вчені й практики все більше уваги звертають на облікові технології, які забезпечують формування інформаційної бази з перспективним вектором. Така інформація в системі обліково-аналітичного забезпечення дозволяє надавати всебічні відповіді на запит власників, інвесторів та кредиторів, з питань, які за класичною моделлю бухгалтерського обліку, здебільшого, залишаються не вирішеними. Враховуючи те, що вплив зовнішніх чинників є сьогодні досить потужним, відноситься до значної кількості управлінських сфер та вимагає швидкого реагування, рекомендовано упровадження удосконаленого методичного інструментарію, яким є бухгалтерський інжиніринг.

Бухгалтерському інжинірингу як обліковій технології приділено увагу у працях вітчизняних науковців, зокрема: Р.Ф. Бруханського, І.А. Герасимович, І.Ю. Замули, В.М. Жук, Л.Л. Рафаїлової, В.К. Макарович, І.В. Нагорної, О.В. Чумак, М.В. Шумейко, І.А. Юхименко-Назарук та ін. Ученими розкрито сутність бухгалтерського інжинірингу з вивченням ретроспективи його розвитку, описано базис механізму та інструментів бухгалтерського інжинірингу, акцентовано на можливостях щодо управлінських рішень. У той же час, деякі аспекти інтеграції складових бухгалтерського інжинірингу та його впливу на формування економічної активності, як індикатора економічної діяльності торговельного підприємства, потребують розширення та поглибленого наукового пошуку.

Мета та завдання статті

Мета статті полягає в обґрунтуванні доцільності впровадження технології бухгалтерського інжинірингу як елементу облікової політики в систему обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю торговельного підприємства.

Виклад основного матеріалу

Ефективність управління економічною активністю підприємств торгівлі визначається відповідним інформаційним супроводом цього процесу. Кількість та якість необхідної для управління інформації, її релевантність, своєчасність отримання, аналітичної обробки і представлення для прийняття рішень визначається інформаційними потребами менеджменту, і потребує організації бази даних і бази знань в системі обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю торговельних підприємств. Ця система призначена для збирання, систематизації, опрацювання, зберігання, використання та поширення інформації для управління.

Функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю забезпечують підсистеми, що виконують основні функції інформаційної підтримки управлінських рішень, а саме – облік та аналіз. Облік спрямований на накопичення інформації (робота зі створення інформаційного забезпечення), а аналіз – на її обробку і створення нової інформації, яка прийнятна, зрозуміла та оцінена її користувачами як корисна (робота зі створення аналітичного забезпечення). В комплексі це призводить до формування в системі обліково-аналітичного забезпечення інформації двох видів, а саме про: господарські факти (об'єкти, процеси тощо), як абсолютно достовірні твердження про події, що реально мали місце, й оцінку фактів, що повідомляються.

В процесі створення й отримання обліково-аналітичної інформації для управління в підсистемах обліку та аналізу виконуються наступні процедури:

- ✓ збір і первинна оцінка інформації на достовірність і відповідність;
- ✓ обробка і накопичення інформації у різних розрізах; оцінка, аналіз та узагальнення інформації;
- ✓ моделювання, прогнозування і підготовка інформаційних та аналітичних повідомлень у межах поточного інформування суб'єктів управління;
- ✓ обґрунтування прийняття управлінських рішень.

Бухгалтерський облік, як модель інформаційної системи аналізу економічної активності в інноваційному середовищі, використовує нові технології, способи й інструменти генерації й обробки інформації для її групування у звітності, аналізу показників діяльності та прийняття рішень на її основі. Моделювання в бухгалтерському обліку визначено як комплексне застосування методів та наукових підходів для відображення господарських процесів і явищ й стимулювання бажаного розвитку бухгалтерського обліку, в якому бухгалтерський інжиніринг розглядають як процес застосування запозичених з інших наук специфічних інструментів, що організовується для посилення значущості бухгалтерського обліку та результатів його звітності в управлінні ресурсами та економіці підприємства [3].

Вченими бухгалтерський інжиніринг розглядається як облікова концепція, що включає в себе побудову структурованого плану рахунків з використанням нових видів облікової архітектури, агрегованих і дезагрегованих об'єктів з метою забезпечення бухгалтерського супроводу управління економічними процесами і визначення результатів діяльності підприємства, побудову похідних балансів [1; 2; 7]. І. А. Юхименко-Назарук бухгалтерський інжиніринг розкриває як сукупність управлінських дій, спрямованих на забезпечення відповідності господарської діяльності підприємства вимогам, які забезпечують інше бухгалтерське відображення що відповідає обраній стратегії та цілям менеджменту [6, с. 165]. Під поняттям «бухгалтерський інжиніринг» автори розуміють нову систему методів визначення фінансового стану підприємства та запасу його стійкості, зокрема як інструмент управління грошовими потоками, резервами, ризиками підприємства, а найголовніше, фінансовою стійкістю [5]. Інжиніринг – це сукупність прийомів та методів, які компанія використовує для прогнозування власного розвитку з метою підвищення ефективності бізнесу, спрямований на розробку оптима-

льного рішення за заданими параметрами суб'єкта господарювання та відповідно до його стратегічних цілей [8, с. 138]. Огляд літератури та аналіз наукових публікацій, дозволили визначити бухгалтерський інжиніринг як технологію бухгалтерського обліку, котра базується на облікових методах та інструментах, що формують елементи інформаційного підґрунтя обліково-аналітичного забезпечення на умовах справедливої вартості майна для оперативного й стратегічного управлінні економічною активністю.

З огляду на інформативність бухгалтерського та управлінського обліку, питання управління окремими економічними процесами (індикатори економічної активності, потенціал, ризики) чи складовими економічної активності залишаються такими, які важко розкрити. Тому в рамках стратегічного управлінського обліку за використання технології бухгалтерського інжинірингу з'являється можливість розкривати більш повно інформацію облікової системи за різними аналітичними розрізами, зважаючи на можливість формування прогнозних та гіпотетичних показників. Технологія бухгалтерського інжинірингу передбачає використання методичних прийомів інших наук, які впроваджуються для удосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення управління економічною діяльністю підприємства через розширення функціоналу інформаційної системи.

Для того, щоб забезпечити моделювання системи бухгалтерського обліку при використанні технології інжинірингу, варто врахувати й здійснити ряд заходів:

- ✓ проаналізувати фінансову структуру та фінансову модель підприємства;
- ✓ розглянути можливість упровадження інноваційних методів фінансового та операційного управління;
- ✓ оцінити асортиментну структуру товарних груп та супутніх продуктів;
- ✓ оцінити діяльність підприємства з огляду на виконання цілей сталого розвитку (рітейл, масмаркети тощо): виокремлення економічної, екологічної та соціальної сфер діяльності та складання транспарентної управлінської звітності;
- ✓ проаналізувати вплив виявлених результатів на рівень економічної активності, як важливого оціночного показника діяльності.

На основі зазначеного, бухгалтерський інжиніринг використовують з метою розробки алгоритму для усунення збиткової діяльності, посилення платоспроможності, підвищення конкурентоспроможності, збільшення доданої вартості чи капіталізації, активізації економічної діяльності. Зважаючи, що облікова політика розглядається як методична основа обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю, за умов упровадження бухгалтерського інжинірингу, доцільно формувати розділи з фінансового та управлінського обліку. Деякі підприємства розробляють два окремих регламенти: облікова політика з бухгалтерського обліку та облікова політика з управлінського обліку. В останній, передбачається більше можливостей визначити та закріпити альтернативні положення, які регламентують використання механізмів та інструментів бухгалтерського інжинірингу на підприємстві. Отже, бухгалтерський інжиніринг, шляхом укрупнення об'єктів майна підприємства, коригуючи їх на певні умови та справедливу оцінку їх вартості, дозволяє визначити показники економічної активності за такими її видами як: фінансова, кадрова, ринкова, комерційна, управлінська, інвестиційна, інноваційна. Взаємозв'язок облікової та аналітичної складових системи через технологію бухгалтерського інжинірингу подано на рис. 1.

Враховуючи той факт, що на основі інструментів інжинірингу формується система даних обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю, виділимо такі його складові:

- ✓ два автономних робочих плани рахунків або один інтегрований за фінансовим та управлінським обліком;
- ✓ мега рахунки (агреговані) й відповідні кореспонденції таких рахунків, відповідно до специфіки діяльності;

- ✓ перелік облікових номенклатур і господарських операцій фінансового та управлінського обліку;
- ✓ інтегровані облікові реєстри за фінансовим та управлінським обліком;
- ✓ похідні баланси за фінансовим та управлінським обліком або інтегрований похідний баланс;
- ✓ формування системи показників оцінки економічної активності;
- ✓ результати використання бухгалтерського інжинірингу.

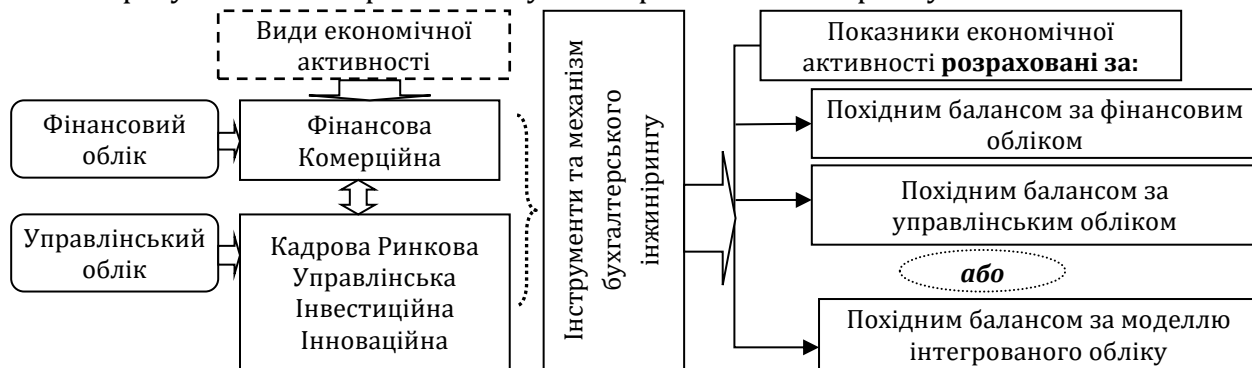

Рис. 1. Бухгалтерський інжиніринг в системі обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю підприємств торгівлі

Застосування інжинірингових інструментів бухгалтерського обліку охоплює декілька видів агрегованих облікових операцій: агрегування рахунків та сальдо на кінець періоду, оцінка господарських операцій з високим ризиком, оцінка майна за справедливою вартістю, умовний (гіпотетичний) продаж майна, визначення чистих активів та чистих зобов'язань. Такий алгоритм технології бухгалтерського інжинірингу з інноваційними інструментами призначений для аналізу проектів чи бізнес-процесів (юніт економіка, зокрема) за рівнем ризиків та індикаторами економічної активності за економічною, соціальною та екологічно сферами. Реалізація технології бухгалтерського інжинірингу в системі обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю структурно у взаємозв'язку подано на рис. 2.

Облікова архітектура системи обліково-аналітичного забезпечення ґрунтується на основі облікової політики (способів, методів, інструментів, технологій), робочого плану мега рахунків, облікових номенклатур та реєстру господарських операцій, механізму побудови похідних балансових звітів, групуванні статей похідного балансу в систему показників економічної активності, оцінці та моніторингу показників економічної активності. Складання вступного балансу здійснюють на основі агрегованих сальдо за мега рахунками та коригують їх на «регульовані» операції (втрати, зіпсовані запаси, брак, події після дати балансу, МШП, рекомендації аудиторів, балансові та позабалансові записи, які впливають на об'єкт управління) шляхом складання коригуючих кореспонденцій з подальшою справедливою оцінкою статей балансу. На цьому етапі під час оцінки припускається, що усе майно підлягає продажу, а усі зобов'язання – погашенню. Враховуючи зовнішні та внутрішні чинники, мету застосування інжинірингової технології, її інструменти можуть впливати на забезпечення процесів стійкого розвитку, упередження ризиків, виявлення резервів, сприяти реінжинірингу господарських операцій чи процесів, враховувати інфляційні процеси, передбачати доцільність реструктуризації чи інших процедур.

Економічна активність, як агрегований оціночний показник економічної діяльності, визначається системою репрезентативних індикаторів, базою розрахунків для яких є баланс, у якому подається вартісний вираз майна станом на звітну дату. Класичний баланс, у формі фінансової звітності виражає вартість майна за історичною вартістю, у той час як похідні баланси за справедливою (ринковою), що дозволяє зрозуміти

власнику реальний стан майна за активами та зобов'язаннями. Похідні балансові звіти, які використовуються в цілях управління економічними процесами та ресурсним потенціалом підприємства за [4, с.132] такі: управління власністю, управління платоспроможністю, управління резервною системою та управління ризиками.

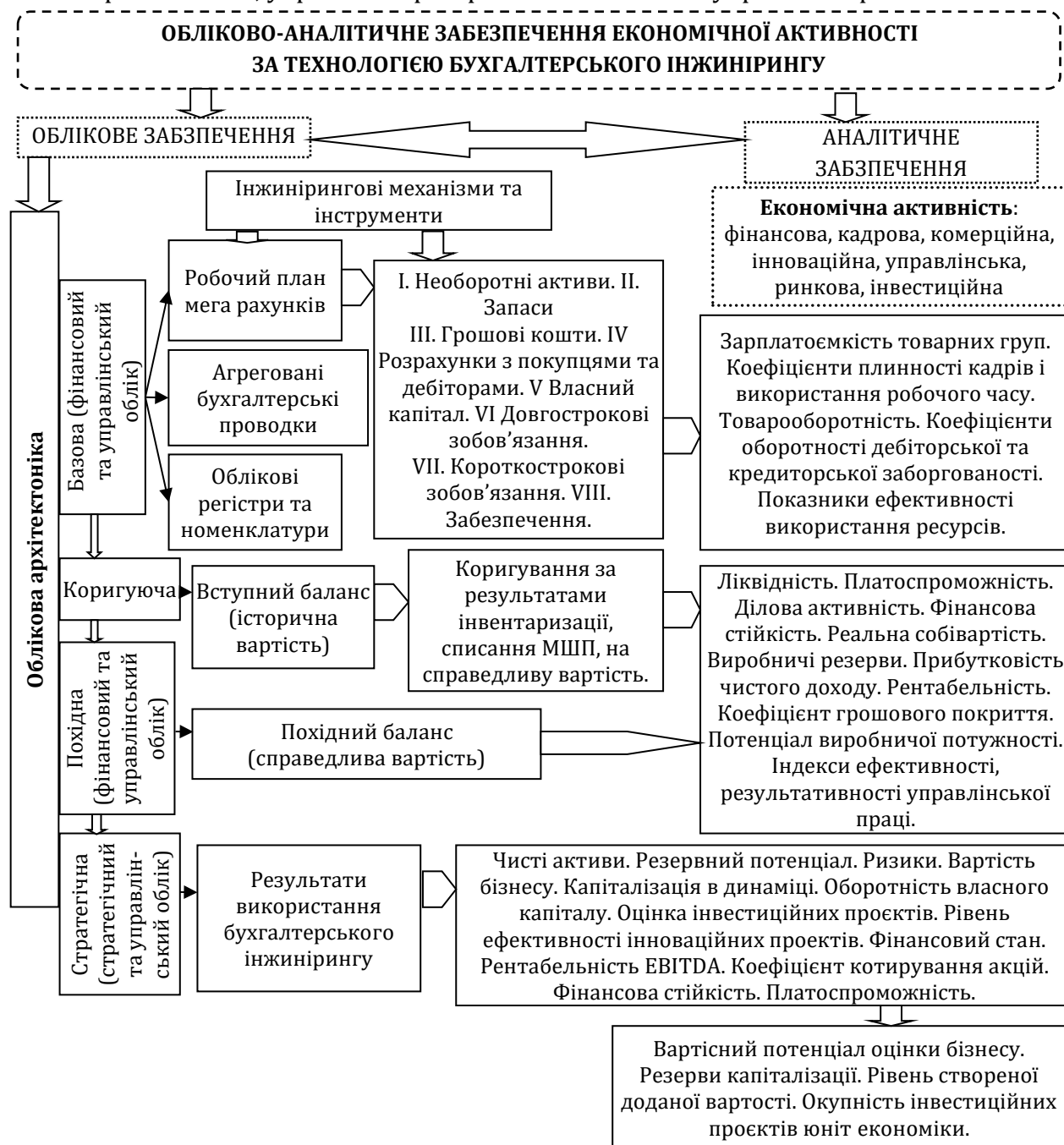

Рис. 2. Технологія бухгалтерського інжинірингу в системі обліково-аналітичного забезпечення управління економічною активністю підприємств торгівлі

Також, реальну вартість об'єктів майна за похідним балансом використовують при здійсненні аналітичних процедур для оцінки операційної діяльності, розрахунку прогнозних даних, побудови стратегічного управлінського обліку, встановлення можливостей виконувати стратегію розвитку та реалізовувати нові інвестиційні проекти тощо.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Необхідність упровадження технології бухгалтерського інжинірингу спричинена орієнтацією на забезпечення релевантною інформацією користувачів для прийняття

рішень і спроможністю формувати обліково-аналітичне забезпечення управління економічною активністю за перспективними прогнозами, зважаючи на стратегічні цілі. Розглянута технологія включає групування рахунків та сальдо за ними, складання вступного та похідного балансу, використання отриманих результатів в аналітичних процедурах й управлінні. Це дозволяє підвищувати ефективність економічної діяльності в майбутньому, упереджувати та ідентифікувати ризики, оцінювати інвестиційні проекти, передбачати вплив на діяльність низки зовнішніх чинників.

Список літератури

1. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський інжиніринг як метод побудови стратегічно орієнтованої системи обліку. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2014. Вип. Т. 10. С. 59-66
2. Герасимович І. А. Механізми та інструменти бухгалтерського і фінансового інжинірингу в управлінні підприємством. *Облік і фінанси*. 2017. № 1. С. 25-32.
3. Жук В.М. Бухгалтерський інжиніринг. Зростання ролі бухгалтерського обліку в сучасній економіці: збірник тез та доповідей I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. К.: ТОВ «Всеукраїнський інститут права і оцінки», 2013. С.51-54.
4. Макарович В. К., Сидорчук О. Г. Бухгалтерський інжиніринг в діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка*. 2019. Вип. 2. С. 129-134.
5. Чумак О. В., Нагорна І. В. Механізм інжинірингу при формуванні інформаційного підґрунтя аналізу фінансової стійкості підприємства. *Бізнес-інформ*. 2017. №12-2017. С. 359-364
6. Юхименко-Назарук І.А. Бухгалтерський інжиніринг в системі креативного обліку. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в гео економічному просторі: теорія, методологія, організація обліку та оподаткування». (ТНТУ ім. І. Пулюя, м. Тернопіль). 2017 р. С.165-166.
7. Krylenko V., Hurina O., Horbalyuk T., Janicki M. Modeling of accounting and analytical support for managing of the financial condition in a facility. *Modern approaches of socio-economic development of regions: theory and practice. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020, p. 12-20*
8. Zamula I., Prodanchuk M., Kovalchuk T., Myhalkiv A., Simakov K. Engineering of business processes in accounting support of cash management. *Agricultural and Resource Economics*. 2020. Vol. 6. No. 3. Pp. 135–148.

References

1. Brukhans'kyj, R. F. (2014). «Accounting engineering as a method of building a strategically oriented accounting system». *Visnyk Volyns'koho instytutu ekonomiky ta menedzhmentu*. Issue. Vol. 10, pp. 59-66
2. Herasymovych, I. A. (2017). «Mechanisms and tools of accounting and financial engineering in enterprise management». *Oblik i finansy*. № 1, pp. 25-32.
3. Zhuk, V. M. (2013). «Accounting engineering». *Zrostantia roli bukhgalters'koho obliku v suchasnij ekonomitsi*. [The growing role of accounting in the modern economy]. collection of abstracts and reports of the I International Scientific and Practical Internet Conference. TOV «Vseukrains'kyj instytut prava i otsinky», pp. 51-54. Kyiv. Ukraine.
4. Makarovych, V. K., Sydorochuk, O. H. (2019). «Accounting engineering in the enterprise». *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Serii: Ekonomika*. Issue 2, pp. 129-134.
5. Chumak, O. V., Nahorna, I. V. (2017). «Mechanism of engineering in the formation of the information basis for the analysis of financial stability of the enterprise». *Biznes-inform*. №12, pp. 359-364
6. Yukhymenko-Nazaruk, I. A. (2017). «Accounting engineering in the system of creative accounting». *Rozvytok sotsial'no-ekonomichnykh system v heoekonomichnomu prostori: teoriia, metodolohiia, orhanizatsiia obliku ta opodatkuvannia*. [Development of socio-economic systems in the geoeconomic space: theory, methodology, organization of accounting and taxation]. Proceedings of the International scientific-practical conference (TNTU named after I. Pulyuy, Ternopil). pp.165-166.
7. Krylenko, V., Hurina, O., Horbalyuk, T., Janicki, M. (2020). Modeling of accounting and analytical support for managing of the financial condition in a facility. *Modern approaches of socio-economic development of regions: theory and practice. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole. pp. 12-20*
8. Zamula, I., Prodanchuk, M., Kovalchuk, T., Myhalkiv, A., Simakov, K. (2020). Engineering of business processes in accounting support of cash management. *Agricultural and Resource Economics*. Vol. 6. No. 3, pp. 135–148.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2021 р.